

บทที่ 2

พระราชบัญญัติประกอบการอธิบดี

I. จุดประสงค์การเรียนรู้:

เมื่อเรียนบทนี้แล้ว นักศึกษาสามารถตอบปัญหานี้ได้ดังนี้

1. บรรยายถึงลักษณะของวาระกรรมประเพณีร้อยกรองในราชสมบัติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
2. ระบุพระราชกรณียกิจทางด้านร้อยกรองได้
3. จำแนกรายละเอียดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบการอธิบดีทั้งในด้านภาษาอันหลักมณฑ์และขอบเขตเนื้อหา
4. วิเคราะห์และวิจารณ์พระราชบัญญัติประกอบการในส่วนที่คัดมาเพื่อการศึกษาด้วยตนเอง

ความน่า

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ เจ้าอยู่หัวทรงตระหนักรถึงความสำคัญของกิจกรรมในฐานะเป็นวารณศิลป์สำคัญของชาติที่สืบทอดกิจกรรมศิลป์วัฒนธรรม เมื่อทรงประจักษ์ถึงความนิยมต่อการแต่งร้อยกรองที่ลดน้อยถอยลงในรัชสมัยของพระองค์ก่อนเนื่องจากอิทธิพลของวรรณกรรมตะวันตกและลักษณะบางประการทางฉบับลักษณ์ จึงทรงส่งเสริมและปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการอนุรักษ์และสืบทอดวารณศิลป์ของไทย

พระราชนิพนธ์ร้อยกรองมีทั้งภาษาไทย อังกฤษและฝรั่งเศส ส่วนที่เป็นภาษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นพระราชนิพนธ์เมื่อครั้งที่ทรงศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษและในระยะที่ปิดภาคการศึกษา หรือเป็นช่วงหยุดเทศบาลจึงเสด็จฯ ไปยังประเทศอื่นๆ ในยุโรปรวมทั้งประเทศสวีเดน เนื้อหาของพระราชนิพนธ์ร้อยกรองในระยะนั้นคงร้อยกรองเพื่อการมุ่งที่แสดงความรู้สึก พรรณนา-ธรรมชาติ ตลอดจนเป็นร้อยกรองเพื่อบัญญาที่สืบเนื่องคิดหรือพระราชหัศنة

เมื่อเสด็จฯ นิวติประเทศไทยแล้วได้ทรงอนุรักษ์ร้อยกรองไทย โดยทรงส่งเสริมการแต่งร้อยกรองและทรงปรับปรุงอักษรไทยประการเพื่อเป็นการเชิญชวนให้คนไทยสืบท่องการประพันธ์แขนงนี้ แม้เนื้อหาของพระราชนิพนธ์ร้อยกรองในช่วงเวลานั้นส่วนใหญ่เป็นร้อยกรองเพื่อบัญญาแต่ก็มีปรากฏพระราชนิพนธ์ร้อยกรองเพื่อการมุ่ง

สาระสำคัญ

พระบาทสมเด็จพระมห/repository>กุฎีเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชินีพนธ์ร้อยกรองไว้กว่า 150 เรื่อง มีทั้งที่เป็นภาษาไทย อังกฤษและฝรั่งเศส

ส่วนที่เป็นพระราชินีพนธ์ภาษาไทยมีครบถ้วนทุกฉบับและมีเนื้อหากร่วมของจังหวัดสือได้ทั้งพระราชดำริในเรื่องต่างๆ และสะท้อนภาพของสังคมไทยในเวลานั้นได้อย่างชัดเจน นอกจากนั้นบางเรื่องยังแสดงพระราชกรณีย์ขันในหลายรูปแบบ

เนื่องจากพระราชินีพนธ์ร้อยกรองส่วนใหญ่เป็นร้อยกรองเพื่อบุคคล ดังนั้น การที่ทรงใช้คำง่ายที่มีความหมายซับซ้อนมากกว่าการสรุปท่อไปยังสละสละยังคงน่าจะสอดคล้องกับพระราชประสงค์ในการทรงพระราชินีพนธ์ที่ทรงมุ่งให้ผู้อ่านรับสารได้อย่างเข้าใจกระจางซัก

พระราชินีพนธ์จำนวนไม่น้อยที่ยังคงได้รับความนิยมอัญเชิญมากล่าวอ้าง ตลอดจนเป็นบทเพลงและการแสดงในปัจจุบัน

II เนื้อหา

1. ลักษณะของวรรณกรรมประเพรษร้อยกรองในรัชสมัย

การแต่งร้อยกรองได้รับความนิยมน้อบลง นับตั้งแต่วงวรรณกรรมไทยรับอิทธิพลการเขียนบทความ สารคดี นวนิยาย เรื่องสั้นและครเรื่องมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งย้อมเป็นธรรมชาติที่ลักษณะการประพันธ์แบบใหม่ ๆ ย้อมได้รับความสนใจมากกว่า การแต่งร้อยกรองยังมีเกณฑ์เรื่องจำนวนคำ สัมผัส การบังคับวรรณยุกต์ (โคลง) หรือบังคับกรุ ลก ลูก มิเพียงแต่เท่านั้นการแต่งร้อยกรองยังต้องพิถีพิถันในการเลือกใช้คำให้ได้เสียง ได้ความตามที่ต้องการ รวมทั้งยังต้องคำนึงถึงลีลาการดำเนินความ การเปรียบเทียบ และกลวิธีการแต่งแบบอื่น ๆ ที่จะทำให้ร้อยกรองแต่ละบทมีรสครบถ้วน ดังนั้นความนิยมแต่งร้อยกรองย่อมลดลง เป็นธรรมชาติ แต่พระบาทสมเด็จพระปุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระหันกถึงความสำคัญของร้อยกรอง ในฐานะเป็นเครื่องแสดงความเป็นอารยะของประเทศไทย ดังปรากฏชัดจากตอนหนึ่งในพระราชพิพนธ์เรื่องพระนลคำหลงว่า

ขอปวงนักปรารช์ญเชื้อ	ชาวไทย
ถ้วนทั่วทั่งเมือง	คุจข้า
วิชาภรรภ์ใน	สยามรัฐ
ทั้งบดันนีบดหน้า	อย่าให้สูญพอง
ดูราภูมบุตรเชื้อ	ชาติชาด ไทยเบย
อันชาติรุ่งเรืองนาย	เนิดแท้
แม้ไร้ภรรภ์วิาย	ทั้งชาติ เจียวพ่อ
เข้าจะเยาจะเด่นแม้	หมุดผู้รู้ดี
กะวีส่งจำเม้น	มณีสาร
คำเพราะคือสังวาลย์	กอบแก้ว
ควรเพิ่มนิสัยการ	กะวีเวท เทอญพ่อ
กอบกิจประเสริฐແแล้ว	ไปต้องร้อนตัว
อย่างลัวฤกติพิน	เกินสมัย หน่อยเลย
ไกรเยาภีช่างไกร	อย่าเก้อ
เราไทยอักษรไทย	เราแต่ง สิหา
ไกรติสิคือเสือ	ไม่รู้สีสา

นานาประเทศล้วน	นับดื้อ
คนที่รู้หนังสือ	แต่งໄได
ไกรเกลี้ยดอักษรคือ	คนป่า
ไกรเยาะกะวีไซร์	แน่แท้คนดง
พระราชนิพนธ์ที่พระบาทสมเด็จพระมหกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแสดงพระราชดำริเกี่ยวกับการแต่งร้อยกรองในสมัยของพระองค์ ยังมีปรากฏในกาพย์เหตุเรื่อง ตอนบทเหตุถึงหนังสือตอนหนึ่งว่า	
อ่านอ่านรำคาญชื่อ	แบบหนังสือสมัยใหม่
อย่างเราไม่เข้าใจ	ภาษาไทยเข้าไม่เขียน
ภาษาสมัยใหม่	ของถูกใจพากนักเรียน
อ่านักชักวิงเวียน	เข้าช่างเพียรเสียจริงจัง
แบบเก็บขวาภาษา	สมนควรแบบฝรั่ง
อ่านเมื่อเหลือกำลัง	ฟังไม่ได้คลื่นไส้เหลือ
อ่านไปไม่ได้เรื่อง	ชักชวนเคืองเรื่องให้เบื่อ
แต่งกันแสนผื้นเปื้อ	อย่างภาษาบ้าน้ำลาย
โ้อ้วว่าภาษาไทย	ช่างกระไวจวนพินหาย
คนไทยไฟลักลับลาย	เป็นโซ่ดบันน่บดสี
หนังสือถูกห่วงอ่าน	แก้รำคาญได้สักที
ยิ่งอ่านคาดๆดี	เลยต้องขวางกลางสารค
ลองหามาอ่านใหม่	พระอินไดเป็นบทกลอน
สมนตอบทดลอง	ขึ้นชื่อเสียงเนวี่ยงไว
พุทธ์โว้ใจหาย	เรนาคระห์ร้ายนี่กระไร
จนหมุดบทกลอนไทย	ไม่เป็นสำระยำมัง
ทั้งมวลล้วนเหลวแหลก	ทุกแผนกอนิจจัง
เรื่องเปื้อยเลือยรุ่งรัง	ทั้งถ้อยคำซ้ำบานคาย
กลับหันหาเรื่องดี	ที่เอาไว้ใกล้ใกล้กาย
อ่านให้ใจสบาย	หายง่วงเหงาเคร้ากระมล

พระบาทสมเด็จพระมหกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริในการแต่งบทร้อยกรองไว้ในพระบรมราชเชิงใน การประพันธ์ สรุปความได้ว่า ผู้แต่งคำประพันธ์ควรแต่งให้สละสลวย เป็นเรื่องมีคติไม่หมายโน้น ไว้สาระ และควรให้ถูกต้องตามแบบแผนฉบับลักษณะต่าง ๆ

2. พระราชกรณียกิจทางด้านร้อยกรอง

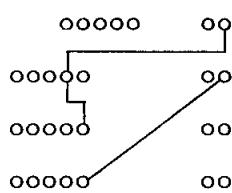
เนื่องความนิยมในการแต่งร้อยกรองลดลงด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว แต่พระบาทสมเด็จพระบรมกุญแจล้านเจ้าอยู่หัวทรงพระชนกถึงความสำคัญของร้อยกรองในฐานะเป็นเครื่องแสดงความเป็นอารยะของชาติ (ดังปรากฏชัดจากความนำในพระราชินพนธ์เรื่องพระนតคำหลวง) ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระบรมกุญแจล้านเจ้าอยู่หัวจึงทรงดำเนินการเพื่อสนับสนุน และส่งเสริมเรื่องการแต่งร้อยกรองดังต่อไปนี้คือ

- 2.1. พระองค์ทรงเป็นตัวอย่างโดยทรงพระราชินพนธ์ร้อยกรองครบประเกท ไม่ว่าจะเป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ลิลิต เมมແດคำหนวง พระราชินพนธ์พระนតคำหลวงของพระองค์เป็นคำหลวงเรื่องแรกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นับตั้งแต่มีการแต่ง มหาชาติคำหลวง พระมาลัยคำหลวง และนั้นโภปันนทสูตรคำหลวง มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา
- 2.2. พระบาทสมเด็จพระบรมกุญแจล้านเจ้าอยู่หัวทรงเปลี่ยนการบังคับรูปวรรณยุกต์ ในการแต่งโคลงเป็นเพียงการบังคับเสียงวรรณยุกต์ตามที่ปรมा�จารย์ทางกวินิพนธ์ แต่เดิมนาเkeyกำหนด และศิษยานุศิษย์มาเปลี่ยนเป็นบังคับรูปวรรณยุกต์ในภายหลัง ทรงองค์จึงทรงเปลี่ยนกลับไปสู่แนวเดิมซึ่งมีผลช่วยให้แต่งได้ง่ายเข้าด้วย
- 2.3. ทรงพระราชินพนธ์หนังสือ พระบรมราชเชิงใน การประพันธ์รวมฉันทลักษณ์ ทุกประเกท และพระราชทานคำอธิบาย รวมทั้งทรงเสนอแนะในด้านเนื้อหาว่า ควรแต่งให้สละสลวย เป็นเรื่องมีคติ ไม่หมายโน้น ไร้สาระ และควรให้ถูกต้อง ตามแบบแผนฉันทลักษณ์ต่าง ๆ
- 2.4. ทรงสนับสนุนให้มีการแต่งร้อยกรอง ดังจะเห็นจากการทรงแต่งโคลงไทย ให้มีผู้ส่งคำตอบมา หรือการประกวดต่อโคลงพระราชินพนธ์ในหนังสือดุสิตสมิต หรือจากคำนำ ที่ทรงพระราชินพนธ์พระราชทานแก่ผู้ที่แต่งร้อยกรองในรัชสมัย และกราบบังคมทุลถวายให้ทรงทราบ
- 2.5. เพื่อเป็นการส่งเสริมการแต่งร้อยกรองอีกทางหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระบรมกุญแจล้านเจ้าอยู่หัวได้ทรงกำหนดฉันทลักษณ์ที่แปลงหรือแผลงจากโคลงโบราณ 16 รูปแบบ ได้แก่วิชชุมາลี และวิชชุมามาลีแผลง จิตรลดา และจิตรลดาแผลง สินธุมาลี และสินธุมาลีแผลง นันททาย และนันทะทายแผลง รวมทั้งที่เสริมสองพยางค์บทสุดท้าย ของโคลงแต่ละแบบ และเพิ่มนาม ‘มหา’ ข้างหน้า ส่วนแบบที่พระองค์ทรงกำหนด ฉันทลักษณ์ขึ้น และทรงเรียกว่า “โคลงเยี่ยงโบราณ” วชิรมาลี มุกตะมาลี รัตนะมาลี จิตรมาลี โดยทรงระบุไว้ในพระบรมราชเชิงใน การประพันธ์ ตอนหนึ่ง ความว่า

...โคลงทั้ง 4 แบบนี้ไม่มีในคำาราโคลงแห่งใด ๆ (หรือมีข้าพเจ้าก็ยังไม่ได้พบ) เพราะฉะนั้นจึงนานนานใหม่ แต่จะว่าเป็นของแพลงนอกครูไปที่เดียวแน่นไม่ได้ เพราะในหนังสือโบราณ เช่น โองการ เช่น น้ำและยวนพ่ายมีลักษณะโคลงคล้าย เช่นนี้อยู่บ้าง...

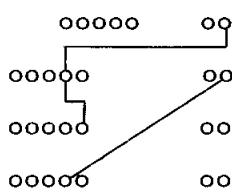
นั้นหลักยังคงของโคลงที่ทรงกำหนดและทรงเรียกว่า “โคลงเยียงโบราณ” มีดังนี้คือ

โคลงวชิรมาลี

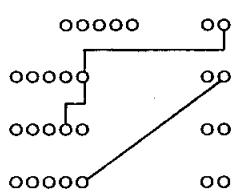
องค์พระพุทธเจ้า	โภบาล
สอนพระธรรมสานัจิต	สัตบุญ
นำแนวสุ่นรพาน	พันทุกษ
พระราศกสุทธี	ศาสดา

มุกตะมาลี

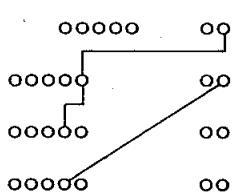
ธรรมดิเรกรุ่ง	ชาวดิต
น้อมนำดวงจิตร	สุขอน
ஸະໄຕรතුරිต	เห็นไทย
ธรรมะตั้งกอบแก้ว	โภยกอง

รัตนามาลี

อีกผ่องสาวกเจ้า	ทรงจำ
กำหนดบทพระธรรม	สอนโลก
สมมประดุจน้ำทาง	รอดบาก
เหมือนช่วยให้ส่างโภก	สุดภัย

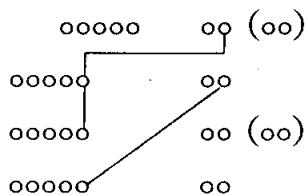
จิตรมาลี

ไตรรัตน์ชั้นยิ่ง	เทวัญ
ไตรพึงพึงสู่สวรรค์	แม่นแท้
ไตรรัตน์ย่อมกันภัย	อุนาหว
ไตรพึงถึงแม่ทุกษา	สว่างสุข

ฉันหลักยังคงโกรงที่ทรงปรับเปลี่ยนอีกได้แก่ สินธุนาลี มหาสินธุนาลี (มีจำนวนคำ และสัมผัสเหมือนโกรงสีสุภาพ แต่ไม่มีบังคับวรรณยุกต์) และสินธุนาลีแพลง ส่วนโกรงวิชชุนาลี (คือโกรงดั้นเดี่ยวไม่สัมผัส เอก โท) เสริม 2 พยางค์ท้ายเป็นมหาวิชชุฯ กับยกเขียงสัมผัสได้อีก เป็น วิชชุนาลีแพลง และหากเสริมอีก 2 พยางค์ท้ายก็เป็นมหาวิชชุนาลีแพลง เช่นเดียวกับที่เสริม 2 พยางค์ท้ายให้กับสินธุนาลีแพลงก็จะเป็นมหาสินธุนาลีแพลง ในลักษณะเดียวกันนี้ คือการไม่ บังคับวรรณยุกต์และยกเขียงสัมผัสได้อีกเป็น โกรงจิตรลดา มหาจิตรลดา จิตรลดาแพลง มหา- จิตรลดาแพลง นั้นหมาย หมาย หมาย นั้นหมาย หมาย แพลง และ หมาย หมาย หมาย แพลง ฉันหลักยังคง โกรงดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นมีดังต่อไปนี้ (ขอให้นักศึกษาพิจารณาดูข้อแตกต่างที่สัมผัสยกเขียง ไปด้วยว่าแตกต่างกันอย่างไรบ้าง)

ສິນຫຼວມາລີ

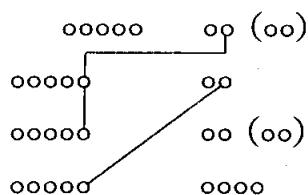


```

graph TD
    A[รวมแรงกันเข้ากับ] --- B[รวมทรัพย์道具สถาน]
    A --- C[รวมจิตอภินิหาร]
    A --- D[รวมรูปนี้องกันเขค]
    B --- C
    B --- D

```

มหาสินธุมาลี

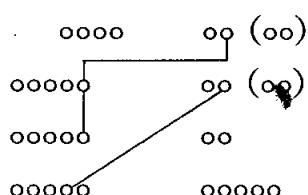
- อันผู้รู้รอบทั้ง ชั่นนาญ

ถึงอาจมีความหมาย
เมื่อประกอบกิจการ

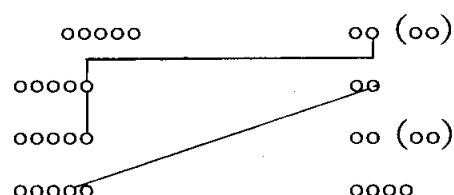
เห็นดีก็
น้อยใหญ่

คนอันบ่อมรู้สึก
ว่ารอบรู้จัง

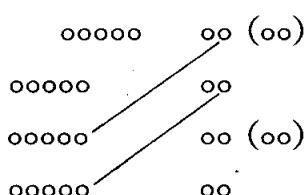
สินธุ์มาลีแพลง

มหาสินธุ์มาลีแพลง

วิชชุมานี

-

มหาวิชชุมานี

๐๐๐๐๐ ๐๐ (๐๐)
 ๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐ (๐๐)
 ๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐

ประวัติรบุรุษไชร์
 ว่าอาจจะยังชนนี้
 และยานจะบรรลัย
 รอยบาทเหยียบแน่นไว้
 เตือนใจ เรนา
 เลิกได้
 ทิ้งชีวิৎ^{ชีวิৎ}
 แทนพื้นทรายสมัย

โคลงวิชชุมานีແພລງ

๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐

โคลงมหาวิชชุมานีແພລງ

๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐

จิตรลดา

๐๐๐๐๐ ๐๐ (๐๐)
 ๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐ (๐๐)
 ๐๐๐๐๐ ๐๐

สุจริตคือเสื่อเกราะ เหล็กเดิม
 ภัยต้องกุญเตือน สติ
 มุ่งดียอมเกิดมี ใจมั่น
 ผู้ซึ่วก้มกล้า มั่นใจ

มหาจิตรลดา

๐๐๐๐๐ ๐๐ (๐๐)
 ๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐ (๐๐)
 ๐๐๐๘๐ ๐๐๐๐

มีปัญญาอย่อมเกิดเพรา ประกอบ
 แม่หงษ์จิงจะรู้ มากไปด้วย
 บึงเรียนบึงรองรู้ แหลมหลัก
 เหนือนมีคลับไว้ จะใช้สมจินต์

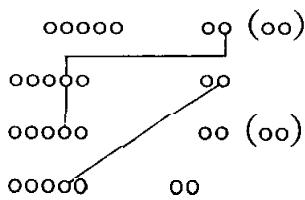
โคลงจิตรลดาແພລງ

๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐

โคลงมหาจิตรลดาແພລງ

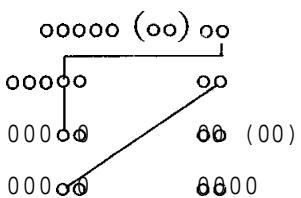
๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐
 ๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐

นันกะทายี

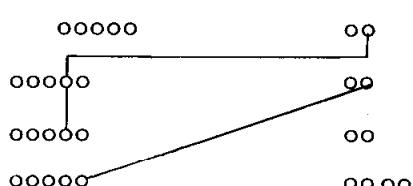
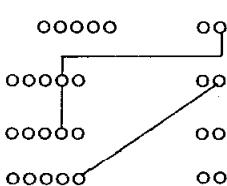
อย่างได้พูดแล้ว ทำอย่าง นั้นแล
นี้แหลกคือทางคน ช้อเที่ยว
ปากพูดจิตพรางเป็น อาย่างอื่น
นี้แบบขัวแล้เดิศ คนพาด

มหา้นกะทายี

ดังนี้มือจะคิดตี เดือนไคร
จังชั่งคูให้ดี ก่อนน้อ
ไครเลยจะไม่อยาก ทำประ ไชน์ๆ
ติดผิดจิตห้อทั้ง เจ็บช้ำระกำใจ

นันกะทายีแผลง

รูปแบบของโคลงต่าง ๆ ที่ทรงดัดแปลงขึ้นดังรายละเอียดข้างต้น พระบาทสมเด็จพระ-
มงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงนำมาเป็นฉันทลักษณ์ส่วนหนึ่งเมื่อทรงแต่งโคลงสุภาษณ์ที่ลงในหนังสือพิมพ์
ดุสิตสมิตรทุกสัปดาห์ บางครั้งทรงนำฉันทลักษณ์เหล่านี้มาแต่งคลาสลับกันและทรงตั้งชื่อเรียกรวม
ว่า โคลงวิวิมาตี

- 2.6. ฉันทลักษณ์ที่ทรงเพิ่มขึ้นอีกประเภทหนึ่งคือ Blank Verse ทรงเรียกเป็นภาษาไทย
ว่า กลอนเปล่า ทรงใช้มือทรงแปลบท lokale ของเชคสเปียร์บางตอน เนื่องจาก
ทรงตั้งพระทัยที่จะถ่ายทอดความรู้สึกให้ใกล้เคียงกับต้นฉบับเดิมให้มากที่สุด ตอนใด
เป็นร้อยเก้า ก็ทรงแปลโดยทรงใช้ร้อยเก้า ตอนใดเป็นร้อยกรองก็ทรงเลือก
ใช้ร้อยกรองไทยที่มีจำนวนคำ และสัมผัสให้ใกล้เคียงมากที่สุด ที่มาของกลอนเปล่า
คือบางตอนในบท lokale ของเชคสเปียร์ ใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่มีวรรคละ 10 พยางค์
และไม่มีสัมผัส ซึ่งคำประพันธ์ไทยไม่มีรูปแบบใดที่ใกล้เคียง จึงทรงรับรูปแบบ
ของ Blank Verse มาและทรงเพิ่มสัมผัสให้เข้าแบบกลอนของไทย
ฉันทลักษณ์ของ กลอนเปล่า นั้น คือ มี วรรคละ 10 พยางค์ ส่วนเรื่องสัมผัสนั้นของ
ภาษาอังกฤษไม่มีสัมผัส แต่ของไทยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเพิ่มสัมผัสด้วย
ดังปรากฏในพระราชพินิพน์เรือง โนนิโวและจุเลี่ยตที่คัดมาในลำดับต่อไปนี้

อนึ่งในสมัยปัจจุบันมีลักษณะการเรียนเรียงถ้อยคำที่เรียกว่า กลอนเปล่า แต่ไม่มีจำนวนคำ และสัมผัสเหมือนกลอนเปล่าที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดัดแปลงจากรูปแบบคำประพันธ์อังกฤษดังที่กล่าวแล้ว หากแต่กลอนเปล่าในสมัยรัชกาลที่ ๙ ไม่จำกัดจำนวนคำ และสัมผัส แต่เป็นการเรียนเรียงถ้อยคำในลักษณะที่ผู้แต่งเห็นว่าจะสื่อความหรือสร้างภาพพจน์ แก่ผู้อ่านได้ดีที่สุด

ตัวอย่างลักษณะกลอนเปล่าพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากเรื่อง โรมோและจูเลียต

ตอนหนึ่งจากองค์ที่ 2 ภาคที่ 2

จูเลียต นามເຫຼືອທ່ານນັ້ນທີ່ນີ້ວ່າເປັນອີຣີ,
ເຮອເປັນຕົວເຮອນີ້, ມີໃຈ່ນອນຕະຄົວາ
ໄດ້ເປັນນອນຕະຄົວາ ມີໃຈ່ທັດໜ້ອນກາຫາ
ຫົວແບນ, ຫົວໃບໜ້າ, ຫົວອວຍວະໄດ
ທີ່ເປັນຂອງນຸຽມ ເປັນນາມອື່ນເລີດເປັນໄຣ
ນາມນັ້ນສຳຄັນໄຟນີ້ທ່ານເຮັດວຽກຖານນັ້ນ
ແມ່ເຮັດວຽກວ່າດ່າງຈິນກີ່ທອນຮູ້ເໝືອນກັນ,
ໂຮມໂອກີ້ນັ້ນນັ້ນ, ແມ່ໂຮມໂອມໃຈ່ນາມ,
ກີ່ຄົງບັງພ້ອມບໍລິບຸຮົມດ້ວຍສິ່ງຈານ
ໂດຍໄມ້ຕ້ອງໃຊ້ນາມ - ໂຮມໂອທິ່ນນາມໄກລ

Juliet Tis but thy name that is my enemy

Thou art thyself, thought not a Montague
What's Montague; it is nor hand, nor foot,
Nor arm, nor face, nor any other part
Belonging to a man: O, be some other name?
What's in a name? That which we call a rose
By any other name would smell as sweet;
So Romeo would, were he not Romeo call'd,
Retain that dear perfection which he owes
Without that title. Romeo, doff by name,

จากการเปรียบเทียบข้อความที่คัดมาจากฉบับภาษาอังกฤษและจำนวนแปลเป็นภาษาไทย จะเห็นได้ว่า ข้อความเดียวกัน จำนวนคำเท่ากัน แต่ในจำนวนภาษาไทยมีสัมผัสระหว่างวรรณ

คือ คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสกับคำที่ 5 ของวรรคที่สอง คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัส กับคำสุดท้ายของวรรคที่ 3 และกับคำที่ 5 ของวรรคที่ 4 คำสุดท้ายของวรรคที่ 4 สัมผัสกับคำ สุดท้ายของวรรคต่อไป ทำนองเดียวกับสั่งสัมผัสนอกบทในการแต่งกลอน ทั้งนี้พระบาทสมเด็จ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวคงจะทรงใช้ธรรมเนียมนิยมในการแต่งร้อยกรองของไทยที่นิยมนิยมสัมผัส ทั้งในบทและนอกบท โดยที่ทรงนำเพียงจำนวนพยางค์ วรรคละ 10 พยางค์มาทำนั้น

นอกจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะได้ทรงกำหนดรูปแบบฉันทลักษณ์ใหม่ โดยทรงตัดแปลงจากโคลงโบราณว่า คำประพันธ์ตะวันตกบ้าง ดังนี้ได้กล่าวแล้ว พระองค์ยังได้ ทรงเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมนิยมในการบังคับรูปวรรณยุกต์ในการแต่งโคลงเป็นการบังคับเพียง เสียงวรรณยุกต์ เป็นผลให้สามารถเลือกใช้ถ้อยคำได้กว้างขวางกว่า เพราะเป็นการบังคับเสียง มิใช่บังคับรูป แต่การเปลี่ยนบังคับวรรณยุกต์จากรูปเป็นเสียงนี้ก็มิใช่สิ่งที่พระองค์กำหนดขึ้นใหม่ เสียที่เดียว ดังจะพิจารณาได้จากข้อความบางตอนในบทความเรื่องการแต่งหนังสือในบัตชุบันสมัย พระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปพระพันธ์พงษ์ ความว่า

...น่าอินดีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราระองค์นี้เป็นมากกวินทร ทรงพยายาม ริเปลี่ยนมาตรฐานโคลงใหม่นำทาง, ในเวลากำลังอันตื้กันอยู่โดยรอบด้าน เป็นโสดกโคลงແගะເຍິງ มาตราที่ใช้กันในยุคนี้ทำนองยุคไหนพ่าย, มีนามสินธุนาดี, ວິຊ່ານາດີ, ຈິຕຣລດາແລະນັນທາຍີ ແລະມີກຳມາຫາເສຣິນຕິນານອີກ 4 ອຍ່າງ ຈຶ່ງຮວມເປັນ 8 ປະເທດ ອັນໆ ມູລກວຍາຈາຍທ່ານກຳຫັດ ເສີຍສູງຕໍ່ໃນໂຄລົງໂດຍຜົນເສີຍອັກຍົບໄຕຮຍາກຕໍ່ວຍໄມ້ເອົກໂທໄວ້ໃນມາຕາຮາ, ແຕ່ທີ່ແທ້ທ່ານກີ່ມາຍ ເອາເສີຍເຂົ້າລົງເປັນປະມານໃນການປະພັນທີ່ພໍອພຍອງພລໄພເວຣາ ໄກສິມຍານຸສິມຍີສືບມາຮູ້ໄນ້ສິ່ງ, ຍືດເອາໄນ້ເອົກໂທພັນໄຕຮຍາກຕໍ່ເປັນແກ່ນ, ພຣະອົງກົງທະນັກຫລັກບັນຍຸດືດີເດີນ, ຈຶ່ງບັງທຽງໃຫ້ເສີຍ ໂສດກໂຄລົງເປັນທີ່ຕັ້ງຕາມມາຕາຮາ, ທີ່ອໝາຍເຢືອງກຳໃຫ້ສັບຄວາມ ສຸດແຕ່ໃຫ້ຝຶກສະສລວຍເສາະສົມໂສດກ ເຫຼຸ່ມເມື່ອເລັກນ້ອຍນີ້ນ່າທີ່ຈະເປັນພລສຳຄັ້ງແກ່ກົງກົງໃຫ້ພົມຄົງປະພັນຫັນພໍອເພີ່ມໄພເວຣາທີ່ເກີ ກະກຳແລະດືມເນື້ອຄວາມລໍາສືກຕໍ່ໄປໃນອາກຕ, ເລກໜີ້ຂ່ອງຈຸງກົງທັງໝາຍໃຫ້ເຫັນທາງແສ່ຮ່ມມາຕາຮາ ແສ່ຮ່າມເລັ່ນໄດ້ຕາມຄັດແລະສະດວກໂດຍເສດີຈິພຣະດຳຮີ...ຄູ່ກັນນິພນົກລະຈະເຈີ່ງຈິ່ນໄດ້ໂດຍ ຮວດເຮົວດ້ວຍມີຄົນດີ່ງ ເຊີນນີ້ທັນນີ້ຢັ້ງໜັງສື່ອພິມພົງຮ່າຍວັນເປັນຄຽນນັ້ນໆ, ກາງກົງຈະເຈີ່ງເພື່ອຝູ່ ໄດ້ກີ່ດ້ວຍຍ່າງເດີວແຕ່ໄດ້ພົ່ງປະບຽນຮາໜູປັ້ນກໍທ່ານ້ນສໍາຄັ້ງກວ່າອື່ນ ເພຣະສ້າງຈາຕິໄທຍເຣາ, ຈົກກົກດືນດີເຈົ້າເປັນຫົວດີ ໜັ້ນສື່ອວິທາຈາຍໃຫ້ໄດ້ລົອງພາຍານປະກວດກົງກົງໃຫ້ໂຄລົງກະຮູ້ ກໍໄມ່ແພ່ວໝາຍອອກໄປໄດ້ສິ່ງໃຫນັກ, ທັນນີ້ກໍພຣະຄວາມນິຍມໄມ່ເພີ່ມພອຈະຊັກນໍາກົງກົງສູ່ງ ຈິ່ງສູ່ສະລະເວລາແລະຄວາມຄົດມາເລັ່ນດ້ວຍໄດ້ ແລະຍັງໄມ່ເຄີຍມືເຢືຍຢຸດໃຫນກວິກາຮົ່າງຝູ່ ໄດ້ໂດຍລໍາດັບ, ນອກຈາກພຣະຜູ້ເປັນເຈົ້າທຽງປຸລູກປົລອນເອກັກດີເຫັນຍ່ວ...ໃນສັມຍິ່ນເຮາລີມພຣະບາທສົມເຈົ້າອູ່ຫົວ ອັນເປັນຈອນນິພນົກພຣະອົງກົງເອົກ ມາຕົວຈັນຍາກ, ທັງພຣະກົງໄວ່ຫາກແກສລະຮັບປະກາສົມ,

ทรงพระปรีชาพหุสุคราชิกุณแดกฉานเลิศ, ทรงพระราชนอตสาหะ สู้เจียพระเวลาอันมีค่าขณะว่างราชการมีภารกิจอันดับขั้นมาทรงประพันธ์กวีกาญจน์ เป็นกวีนายกษันนำกวีทั้งหลายเพราะเหตุได้เล่าเพราะพระองค์โปรดในการแต่งหนังสือ และทรงพระประภารณาให้รัฐทอดพระเนตรเห็นการแต่งหนังสือสมบูรณ์พูลทวีอิ่งขึ้นในพระราชอาณาจักรของพระองค์นี้แล้ว, เราชไม่พึงหวังได้บ้างลงทะเบ้อว่า, การแต่งหนังสือไทยทั้งนี้พินธการและกวีการนับวันมีแต่จะรุ่งเรืองประเทืองทวีอิ่ง ๆ ขึ้นไป...

3. พระราชนิพนธ์ร้อยกรอง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ร้อยกรองไว้กว่า 150 เรื่อง (ไม่วรวมกับร้อยกรองที่ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทละครรำ ละครร้อง โขน หรือแทรกอยู่ในละครสังคีต ละครพุทธลับคำ และบทละครพูด ซึ่งมีอยู่ไม่ต่ำกว่า 50 เรื่อง)

พระราชนิพนธ์ร้อยกรองมีทั้งภาษาไทย อังกฤษ (40 เรื่อง) และฝรั่งเศส (2 เรื่อง)

พระองค์ทรงใช้ทั้งพระนามจริงและพระนามแฝง พระนามแฝงที่ทรงใช้เมื่อทรงพระราชนิพนธ์ร้อยกรองมีอาทิเช่น ราม ร. วรรณะมนิต วิภาสสมิต ศรีอุฐยา และ M.V. เป็นต้น (อาจจะเป็นตัวย่อของ Mahavajiravudh หรือของ Marcus Virginius ซึ่งเป็นพระนามแฝงภาษาละติน และมักจะทรงใช้เมื่อทรงพระราชนิพนธ์นิทานนิยายภาษาอังกฤษ)

3.1 ฉันหลักณัฐ

ส่วนฉันหลักณัฐที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ในการทรงพระราชนิพนธ์ร้อยกรอง ปรากฏว่าพระองค์ทรงใช้ฉันหลักณัฐครบถ้วนประเภท ไม่ว่าจะเป็น โคลง ฉันท์ ก้าพย์ กลอน ร่าย และลิลิต (ย่อเป็นข้อสนับสนุนอีกทางหนึ่งให้เห็นชัดแจ้งว่าพระองค์ทรงเป็นผู้นำในการสนับสนุนให้กับไทยรักษาวรรณศิลป์ของไทยไว้)

พระราชนิพนธ์ร้อยกรองแบ่งตามประเภทต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้คือ

- (1.) คำหลวง : พระนลคำหลวง
- (2.) ลิลิต : ลิลิตนารายณ์สินป่าง ลิลิตพายัพ
- (3.) ฉันท์ : คณาจารย์ คณาประสิทธิพรแก่คณะเสื้อป่า คณาสมุทรเสนา คำอ่านวยโรมโนและจูเลียต ชุมประทีปในงานเฉลิมพระชนมพรรษา ชุมพลเสื้อป่า ทหารกลับจากราชทาน ทรงครุณา ปีใหม่ พ.ศ. 2462 พระพระราชนพะนังเจ้าสุวัฒนาฯ “รูป ชีรติ มุจาน นามโโคตุ๊น ชีรติ” 2459 ไครเป็นดุสิตสมิต หลังปักดุสิตสมิต

(4.) กາພີ່	: ຂໍ້າຂອກຄ່າວໍາຄໍາທຳນູດ ຄໍາປະກາຕ່ເຫວັດແລະຄໍາພາກຍົບເປົກໂຮງ ເຄື່ອງໜາຍແໜ່ງໄຕຮອງກໍ ໂຄດນິດລື້ອ (ນທສົ່ງທ້າຍ) ແມ່ໜ້ວງຕັ້ງສັນ ອສຸເຣນທາຈີຕີ
(5.) ກາພີ່ແລະ ຜັນທຶນ	: ພຂອ່າວນສາຍໃຫ້ນີ້ ດຳນຳວ່າຍພຣ ແລະ ໂວກທ ຕ້ອນຮັບທ່າරໄທຢ ມົກລູຕຽດ ນຸ່ມຍສຽງທ່ອໄມ່ສຽງ ອາເຄີຍຮວກ 2464
(6.) ໂຄດແລະ ກາພີ່	: ພ.ກ. 2464
(7.) ກາພີ່ທ່ອໂຄດ	: ກາພີ່ທ່ອໂຄດສຸກາມີຕ ກາພີ່ເໜ່ອຢຸກໃໝ່ ສັ່ງເນື່ອງ
(8.) ໂຄດ : ເກີນເລື່ອຜສມນ້ອຍ	ແກ້ວເກົ່າແນວຮັດນີ້ລຳ ၅
ຄໍາອໍານວຍລົດຕົນນາຮາຍຜສິນປາງ	ໂຄດທາຍ
ໂຄດນິຮາສປະລອງບຸທ	ໂຄດປະກວດກວີ
ໂຄດການີຕົນກຽບໂບຮາມ	ໂຄດເຮືອງສັນຕິກາພ
ໂຄດໂລກນິຕິຈຳແລງ	ໂຄດໄວ້ອາລັຍນາຍຈ່າຍວດ (ປາລີ ໄກຮຸກຍ)
ໂຄດສົມໂກຊເຮືອງພຣະຮ່ວງ	ໂຄດສີພຣະຮາຖານພຣະນາງເຮອລັກຍົມມືລາວັນ
ໂຄດສຸກາມີຕ	ໜໂຍ ໂຄດຈະສຸກາພ
ດັ່ນໜາປາຍໝາ	ຕອບຄໍາສຸດດີເຈົ້າພຣະຍາຮຣມສັກດົມນຕີ
ຮາຕີມີມາກດ້ວຍນັບນາ	ຮຳເປີງດຶງພຣະຮ່ວງ
ສຸກລັກຍົມວ່າດຽນ	ສຍາມານຸສສຕີ
ສຸກາມີຕພຣະຮ່ວງຄໍາໂຄດ	ສຸກາມີຕສນສນຍ
ອັປະນາທ	ນໂປເລີຍນັດກຳນົາ
	ພ.ກ. 2464
(9.) ກລອນ :	ກລອນອໍານວຍທຸກນຸດຕາ ຄຣວຍົງກາຍາໄທ ຢ່າເຫດ
ກລອນພຣະຮາຖານເຈົ້າຈອນສຸວັກນາ	ໜມດຸສິຕົກນີ້
ໜມພຣະຮາວັງວ່າຈົນທົງຮານນີ້ເວັນ	ນາງບິລເລີຍດ່ວຍແກ້ວ
ນທກລອນພຣະຮາຖານພຣະນາງເຮອລັກຍົມ ၅	ນທຮົງສ່າງ (ຮ້ອງລໍາສັບຍົນທີ່ຕັດ)
ບ່ວງມາຮ (ຮ້ອງລໍາອາເຢີ)	ປະຊັບດຸທີ່ ປຣິສາ
ສັກດີປະນຸລຸນເພີ່ມເນີມສັກດີ	ພຣພຣະຮາຖານພຣະນາງເຈົ້າສຸວັກນາ
ໄວ້ອາລັຍງານຄຸງທ່ານວ່າສວນຈີຕຣດາ	ຮຳເປີງດຶງກາຮຸລະຄຣນໍາ
ແສນເສີຍດາຍດວງຈັນທີ່ອັນທຽງກລດ	ກ່ອຍຂະເບືອນຈະເຄີ່ອນລົງຈາກເຕີຍງ

(10.) กลองเสภา :	พญาราชวังสัน	สามัคคีสวก
(11.) กลองสักรوا :	ಡengครวญ	สักรวายาຍທະເລ
	ສັກຮວຍາມເລີກຮະບໍາແລ້ວ	ສັກຮວຫ້າຫນາວ
	ສັກຮວຄິດນາຖືກສັກ	
(12.) ບົກເພັນປຸກໃຈ :	ໄກຮາມເປັນເຈົ້າເຂົ້າຮອງ	ພູກຮານຸກພຳນຳພລ
	ເພຣະະນັ້ນຫວັນກັນສາມີກັດ໌	ເຮົານີ້ເກີດມາແລ້ວຫຼື່ນິ່ງ
(13.) ເພັນວັດນໜຮຣມ :	ວ່າດ້ວຍກຳລັງຂອງບ້ານເມືອງ	ວ່າດ້ວຍຄວາມສາມັກ
	ວ່າດ້ວຍຄຸນຄຽງອາຈາຍ	ວ່າດ້ວຍຄຸນເຈົ້າບຸນມູລນາຍ
	ວ່າດ້ວຍຄຸນບິດາມາຮາດ	ວ່າດ້ວຍຄຸນມືຕຣ
	ໄໄວ້ເທວດ	ໄໄວ້ພຣະເປັນເຈົ້າ
(14.) ບົກເພັນຂອງຄະຕ່າງ ၇ :	ນທຮ້ອງສໍາຫັນກຣນທກາຣນທາດເລັກ ຮ.ອ.	
	ນທຮ້ອງສໍາຫັນກຣນເສື່ອປ້າປັນໄໝ່ງໜ່ວງ ຮ.ອ.	
	ນທຮ້ອງສໍາຫັນກຣນເສື່ອປ້າຫລວງ ຮ.ອ.	
	ນທຮ້ອງສໍາຫັນກຣນເສື່ອປ້ານ້າຫລວງ ຮ.ອ.	
	ນທຮ້ອງສໍາຫັນກຣນເສື່ອປ້າເຫລ້ວວິເສຍ ຮ.ອ.	
	ນທຮ້ອງສໍາຫັນກຣນເສື່ອປ້າເຫລ້ວວິເສຍ ຮ.ອ.	
	ນທຮ້ອງສໍາຫັນນັກເຢີນມາດເລັກຫລວງ	
	ນທຮ້ອງສໍາຫັນນັກເຢີນຮາຈວິທາລັຍ	
(15.) ກລອນນິຮາສ :	ນິຮາສະເໜດເດໄດ	ນິຮາສລອນດອນ

ນອກຈາກພຣະຣາຊນິພນ໌ຮ້ອຍກຣອງຕາມປະເທດຳປະເພັນ໌ດັ່ງກ່າວໜ້າງຕົ້ນ ຍັງມີປຣາກງູ
ອູຢູ່ໃນບົກໂທນແລະບົກໂທລະຄຣ ພຣຶອທຣງພຣະຣາຊນິພນ໌ດ້ວຍຮ້ອງກຣອງຕ່າງ ၇ ດັ່ງຕ່ອໄປນີ້ຄືອ

(1.) ບົກເບີກໂຮງ	(ເປັນບົກລະຄຣນາດສັ້ນນັກໃຊ້ເລີ່ມນຳການແສດງລະຄຣເຮື່ອງຍາວ)	
	ພຣະຄເຜີສ໌ເສີຍງາ	ພຣະນຣສິງຫາວຕາຣ
	ພຣະກຣຕເບີກໂຮງ	ພິຣາພ
	ມາຫາລີ	ຮາມສູຮັຈີງເກົ່ວ
	ຖຸນີ້ເສີຍງຸກ	ສຸດາວຕາຣ
(2.) ບົກໂທນ	ກລສຸຂາຈາຣ	ຈອງຄຸນນ
	ນາຄບາສ	ນາງລອຍ
	ປ່ວານຕາຕະກາ	ເພາລັງກາ

พระนามสตอร์	พระรำตามกว้าง
พิธีกุมภนิยา	พิเกยผู้ถูกขับ
ศุภะสารัณปลอมพล	สุครีพหักฉัตร
สูรปะนพาหิง	องค์หล่อสาร
อภิเษกสมรส	อรชุนกับทศกรรษ์
ธรรมชาตธรรมะสังคม	
(3.) บทละครนำ	
ขอนคำดิน	แต่งงานพระไวย
ท้าวแสนป่น	พญาเมือง
พญาราชวังสัน	พระเกียรติรรถ
พระนาดา	ศกุนดา
(4.) บทละครร้องและบทละครร้องลับพุด : ตั้งจิตคิดคลั่ง	
ท้าวแสนป่น	ธรรมะนีชชบ
พระเกียรติรรถ	พระยศเกตุ
พระร่วง	มิตรนีชชบ
ศกุนดา	สาวิตรี
(5.) บทละครสังคีต	วังคี
มิกาโได	วิวาหพระสมุท
หนามยกเอาหนามบง	
(6.) บทละครพุด	
ตามใจท่าน	ปรียทรศิกา
ปลอยแก่	ผิดใจได้บลีม
พระร่วง	มัทนะพacha
โรมโนและญุเลี่ยต	เวนิสวานิช

นอกจากพระราชนิพนธ์ร้อยกรอง และบทละครที่ทรงพระราชนิพนธ์ด้วยร้อยกรอง หรือมีร้อยกรองแทรกปนอยู่ในพระราชนิพนธ์บทละครบางเรื่องดังกล่าวแล้วข้างต้น ยังมีพระราชนิพนธ์ร้อยกรองภาษาอังกฤษอีก 40 เรื่อง และภาษาฝรั่งเศสอีก 2 เรื่อง รวมอยู่ในชุดเดียวกัน โดยทรงตั้งชื่อว่าชุด Poetical Jottings ได้แก่เรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. A Lover's Converse	2. A love Song
3. A Lover's Dilemma	4. A lover's Plaint
5. A Nigger's Serenade	6. A Protest
7. A Queer tale of Oxford	8. A Serenade's Song

9. An Undergrad's Song	10. Chansonette d' Amour
11. Hymn to Love	12. In Petersburg
13. Jolly Jack	14. Life
15. Lines, Written on the Fly leaf of the "King's Mirror"	
16. Love's World	
17. Madrigal I "The Youth of the Year"	18. Madrigal 11 "The Spring of Life"
19. O Come Darkness!	20. O Hana San
21. Only a Brief Moment	22. Only a Dream
23. Parted	24. Song
25. Song (i and II)	26. Sonnet I A Dear Retic
27. Sonnet II Her Reveric	28. Sonnet III His Reveric
29. Sparkling Eyes	30. Speak! Speak!
31. The Heart Shaped Trinket	32. The Khakhi Boy
33. The King and the Lowly Lad	34. The Lad in Blue
35. The Prince Reveric	36. The Song of the Light Infantry
37. To.....	38. To Dorothy
39. To H.M.Sovabha Queen of Siam	40. Two Kinds of Friends

และภาษาฝรั่งเศส ๒ เรื่อง ได้แก่

1. Vien-toi 2. L'Amour Perdue

อนึ่ง นอกจากพระราชนิพนธ์ร้อยกรองภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสที่รวมเป็นชุด Poetical Jottings ดังกล่าวข้างต้น ยังมีพระราชนิพนธ์ร้อยกรองภาษาอังกฤษที่พระบาทสมเด็จฯทรงแปลจากร้อยกรองไทยอีกเรื่องได้แก่ Loyalty ot the King (ข้าอกล่าวคำทำนุӘ) Love of Race and Fatherland (บทหวานรักชาติ) และ Good Wishes to All

3.2 ขอบเขตพระราชนิพนธ์ร้อยกรอง

เนื้อหาที่ทรงนำมานแต่งร้อยกรองนั้นมีดัง ๆ กัน และวิธีนำเสนอสาระต่าง ๆ ก็แตกต่างกันไป ดังสรุปเป็นขอบเขตของพระราชนิพนธ์ได้ดังต่อไปนี้คือ

- (1.) เป็นบทละคร เช่น บทละครร้อง บทละครรำ บทโขน ดังรายชื่อข้างต้น
- (2.) เป็นส่วนแปรรูปในบทละคร ดังเช่นในบทละครสังกีต บทละครพุด ดังกล่าวแล้วข้างต้น

- (3.) เป็นวรรณศิลป์ โดยข้อเท็จจริง การแต่งร้อยกรองไม่ว่าเพื่อจุดประสงค์ใด ๆ ย่อมเป็น วรรณศิลป์ทั้งสิ้น เพราะผู้แต่งย่อมต้องแต่งให้ตรงตามฉันทหลักณณ์ และพิถีพิถันในการ เลือกใช้ช้อยคำ สำนวน และไวหาร พระราชนิพนธ์ร้อยกรองของพระบาทสมเด็จพระ- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เช่นกัน แม้จะทรงพระราชนิพนธ์ข้อเตือนใจ เมื่อทรงเลือกแต่ง โดยร้อยกรอง พระองค์ก็ย่อมทรงมุ่งความประทับใจและความໄพเราะนอกเหนือจากการ สื่อความหมายโดยร้อยแก้ว ร้อยแก้วก็อาจจะให้ความประทับใจได้ (ดูรายละเอียดจาก หัวข้อพระราชนิพนธ์ทั่วไป) แต่หากเป็นเรื่องสั้น ๆ หรือมีความยาวไม่มาก การใช้ ร้อยกรองย่อมงุงใจผู้อ่านให้เพลิดเพลินได้มากกว่า แต่พระราชนิพนธ์ร้อยกรองบางเรื่อง มีข้อซ้ำซ้อนด้วยกัน เช่น พระนัดดา ซึ่งทรงใช้คำประพันธ์ ทุกประเภท และเป็นคำหลวงเรื่องแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ ทั้งยังปรากฏในอาภรณ์ภักดิ แสดงคุณค่าของร้อยกรอง ดังที่ได้คัดมาไว้ด้านบนนี้
- (4.) บรรณาการเดินทางประกอบกับพระราชนิพนธ์และพระราชวิจารณ์ เช่น ลิลิตพายัพ กาพย์เหตุเรื่อง
- (5.) เพื่อโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น กาพย์ต้อนรับทหารไทย ทรงพระราชนิพนธ์ในโอกาส ที่กหารไทยกลับจากสัมมนาโลก ครั้งที่ 1 โคลงสมโภชเรื่องพระร่วง ในโอกาสที่กองทัพ เรือไทยจัดหาเรือรับพระร่วงสำเร็จเรียบร้อย เป็นต้น
- (6.) อวยพรในวันเกิด วันเข้าปีใหม่ หรือวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันวิสาขบูชา พระองค์จะ พระราชทานบัตรอวยพรท่านองค์เดียวกับบัตรอวยพรวันคริสต์มาส (Christmas Card) ของคริสตศาสนิกชน
- (7.) ไว้อาลัยในมรณกรรมและการตาย เช่น ย่าหล เป็นต้น
- (8.) ให้ความรู้ เช่น กาพย์เรื่อง เครื่องหมายแห่งไตรรงค์ เป็นการอธิบายความหมายของ สีที่ใช้เป็นธงชาติไทย
- (9.) ให้ข้อคิด เช่น กาพย์และฉันท์เรื่อง มนุษยสราญหรือไม่สราญ แสดงความคิดว่า เรา ย่อมได้รับผลตอบแทนเหมือนดังสิ่งที่เราทำอยู่ โดยทรงนำความคิดนี้ผูกอธิบายเป็น นิทาน โคลงสุภาษิต เป็นการรวมข้อคิดของชาติต่าง ๆ แล้วทรงพระราชนิพนธ์โคลง อธิบายความให้ชัดเจน สุภาษิตพระร่วงคำโคลง ทรงนำสุภาษิตพระร่วงมาขยายความ ให้เข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังปรากฏแทรกในพระราชนิพนธ์บันทึกอีก มาก ธรรมชาติและสังคม ทรงชี้ผลดีของธรรมะและผลเสียของธรรมโดยผูกเป็นเรื่องราว แสดงความ เช่น ไครเป็นไครในคุณสมบัติ หลังปักคุณสมบัติ แสดงจุดประสงค์ในการ จัดทำหนังสือคุณสมบัติ เป็นต้น

- (11.) พระรัตนฯ เผด็จฯ เช่น ชุมประทีปในงานเฉลิมพระชนมพรรษา ชุมพลเสือป่า รำพึงถึงการคุ้มครองฯ
- (12.) บทเพลง เช่น บทร้องล้าอาเรีย บทร้องล้าสร้อยสนธ์ตัด ชุดเพลงวัฒนธรรม และเพลงประจำสถานบันทต่าง ๆ
- (13.) ล้อเลียน เสียดสี เช่น สักรวាងหน้าหน่าว โคลงโลกนิติจำแลง ไว้อาลัยต่องานส่วนอิตรลดา สักราคิดถึงการลัก พระราชหัตถเลขาในสมุดคำ ล้อเลียนธรรมเนียมนิยมในการเขียนบทลายงานเป็นต้น
- (14.) วิจารณ์ เช่น นิราศลอนดอน เป็นบทวิจารณ์นิราศลอนดอน (ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งแต่มีใช้ฉบับของหม่อมราชโสดา)
- (15.) เกี่ยวน่องทวายพุทธศาสนาและธรรมะ เช่น มงคลสูตรคำนั้นที่ ขอชวนสหายให้มีจิต ศรัทธา ปรีดิภักดิแด่พระพุทธองค์
- (16.) คำอ่านวย หรือคำนำประกอบพระราชนิพนธ์ เพื่อแสดงพระราชประสงค์ในการแต่งและพระราชทานแก่ผู้ใด หรือเป็นการสรุปเรื่อง เช่น คำอ่านวยจากลิลิตนารายณ์สินปาง คำอ่านวยจากเรื่องมหานะพาชา คำอ่านวยจากเรื่องโรมโนมและจุลเดียต เป็นต้น
- (17.) ปริศนา เช่น โคลงไทย
- (18.) ชมนาง ชมนธรรมชาติ ชมนัตว์ มักปรากฏในพระราชนิพนธ์บลลค์ต่าง ๆ

4. พระราชนิพนธ์ร้อยกรองที่คัดมาเพื่อการศึกษา

เนื่องจากข้อมูลพระราชนิพนธ์ร้อยกรองมีหลายแนวดังได้กล่าวแล้ว และจำนวนพระราชนิพนธ์ประเภทร้อยกรองนั้นมีมากเกินกว่าที่จะศึกษาได้ทั่วถึงในเวลานี้ยืนที่จำกัด ดังนั้นจึงเชิญพระราชนิพนธ์ร้อยกรองขนาดสั้น และที่มีความแตกต่างกันมาให้นักศึกษา เห็นแนวทางต่าง ๆ ที่ใช้ในการทรงพระราชนิพนธ์ร้อยกรอง และขอให้นักศึกษาเก็บสาระความคิด ตลอดจนลักษณะสังคมไทย หรือสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่เพื่อจะได้รับประโยชน์หลาย ๆ ทาง

พระราชนิพนธ์บางเรื่องมีขนาดสั้น และง่ายเพระเป็นการทรงพระราชนิพนธ์ความรู้สึก หรือให้ข้อคิดโดยตรงอย่างสั้น ๆ จึงเหมาะสมแก่การที่นักศึกษาจะพิจารณาอ่านได้เอง ในที่นี้จึงขอเชิญแนะนำเพื่อพระราชนิพนธ์ร้อยกรองที่ค่อนข้างยาว หรือมีข้อความ หรือการใช้คำที่น่าจะชวนให้นักศึกษามีความสามารถเข้าใจได้ด้วยตนเอง

- ก้าวยกที่ทรงพระราชนิพนธ์เพื่ออธิบายความหมายของสีที่ใช้ในธงไตรรงค์

เครื่องหมายแห่งไตรรงค์

16 ขอร่วมพระมหาบรรยาย	ความคิดเครื่องหมาย	แห่งสีทั้งสามงานดัง
ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์	หมายพระไตรรัตน์	และธรรมะคุณจิตไทย
แดงคือโลหิตตราไชร์	ซึ่งยอมสละได้	เพื่อรักษาดีศาสนา
น้ำเงินคือสีโภปา	อันจากประชา	ทโปรดเป็นของส่วนพระองค์
ขัตติวเข้าเป็นไตรรงค์	จึงเป็นสีคง	ที่รักแห่งราชอาณาจักร
ทหารอวตารนำไป	ยงยุทธชัย	วิชิตกีชเกียรติสยามฯ

- พันหลังปักหนังสือดุสิตสมิต เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดทำหนังสือ

หนังสือดุสิตสมิต	บ่มิคิดจะดีทราบ
ตั้งจิตจะนำความ	สุขะให้ดีสยาม
ถึงลือกีลือเพียง	กละเยียงวิธีสหาย
บ่มีจะนุ่งร้าย	บ่มีนุ่งประจานไคร
ไกรօอกจะพาดท่า	ก็จะล้อเลียนให้
ไกรตีวิเศษไชร์	ก็จะชุมประสมดี
ชุมเรากีแทงคิว	ผิวฉิวกีชอร์รี่
แม้มีเม็ดมีคืนดี	ก็จะเชิญ ณ คลองสา่นฯ

โครงการในดุสิตสมิต

ทรงพระราชนิพนธ์เป็นปริศนาซ่อนชื่อคณะผู้จัดทำหนังสือดุสิตสมิตไว้ให้ผู้อ่านเดาความหมายเอง แต่ก็จำกัดเฉพาะผู้อ่านในรัชสมัย หรือเป็นบุคคลร่วมสมัยกับท่านเหล่านั้น จึงจะทราบความหมายของศัพท์ที่ทรงใช้ว่ามีความหมายเดียวกับนามของท่านได้ แต่เนื่องจากผู้อ่านผันทบันนี้ จะได้หั้งความในชั้นแรกตามตัวอักษรสื่อสาระชั้นด้านว่าคณะผู้จัดทำมีจุดนุ่งหมายในการจัดทำหนังสือ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้อ่าน และถ้าไกรเปลความหมายได้ก็จะทราบได้อีกว่าไกรเป็นผู้จัดทำบ้างดังต่อไปนี้คือ

หนังสือดุสิตสมิต	บ่มิคิดจะดีทราบ
ที่นุ่งจะปิดนาน	คณะเพื่อจะถ่องคน
หวังทำประโยชน์ใหญ่	อุปการะแก่ชน
ให้ตั่นนะโนยด	ศิริแสงประภาใส

ເໜືອນກາຈະເກີນ	ສຸວິຄະປະນາໄວ
ເພື່ອມືອຈະກວັກໄດ້	ສະວິරາກິຣມບໍ່ວຽຮ
ແມ່ໄກຮະເປີຍບົດ້ອຍ	ພະນາປະຫັດທີ່
ຮ້ອຍແກ້ວວິຈິຕ່ນັ້ນ	ກີຈະເຫັນປະເສົາຫຼວງ
ກາປະຈຸບັນລາດເລີ້ງ	ວະບຸກະພານີ້
ຮັນນະກາກີ	ສະຄະພາດສຸຕະສົມືດ

พระนามและนามของคณะผู้จัดทำหนังสืออศิลตสมิตรแห่งไว้ในฉันท์ข้างต้นได้แก่

คำ	ความหมาย	หมายถึง
ไหญ่	โต	พระบาทสมเด็จพระบรมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ทูลกระหน่อมโต)
อุปการะ	เอื้อเฟื้อ	เจ้าพระยารามราษฎร (ม.ล.ເື່ອ ພິ່ງບຸນ)
คืน	พื้น	พระยาอนิรุทธเทวา
แสงประภา	ชัชวาลย์	ม.จ.ชัชชวลิต เกมนสันต์
ภานชนะเก็บสุวิเดปนา	ໂຄແປ່ງ	พระยาอุดมราชกั๊ด (ໂດ ສູງວິດກຸລ)
เมือง	ປາຜີ	นายจำยวด (ປາຜີ ໄກຮຖນ)
เบรี่ยນ	ຄຸລຍໍ	ນ.ຊ.ຄຸລກາກຣ ວວວະຮຣນ
ประพันธ์	ເກີ່ບວນໜຶ່ງ	พระมหาเทพกษัตรสนุห (ນ້ຳ ສາກົມ)
ประเสริฐ	ຕື່ເລີກ	ນ.ລ.ປິ່ນ ນາລາກຸລ

- กារພູມແລະຈັນທີ່ສ້ອງກວາມຄົດວ່າຜູ້ໄດ້ແສດງສິ່ງໃດຢ່ອນໄດ້ສິ່ງນັ້ນຕອບ ໂດຍກຽງຜູກເປັນນິທານຕ່າງກັບການແສດງກວາມຄົດໂດຍບໍາຍກວາມແສດງເຫດຜລ

มนหมายถรวยหรือไม่ถรวย?

๑๖ ครั้งหนึ่งองค์พระทินกร	พบพระศิธร	ณ กลางระหว่างเวลา
สุริยะตรสวัสดิรา	จันทรอนุชา	เจ้าเคยประพากษาคล
ແດລງໄປເຫັນຝູ້ໜານ	ອັນອູ່ງວຸດ	ນ້ອງເຫັນວ່າເປັນຜົນໄດ
ສະກິດຈຶ່ງທຸລເນລັບໄຈ	ວ່າຫັດໄປ	ໃນພະພື້ນໜີມພູ
ເຫັນພາກເກົ່າພັນຮຸ່ມນູ	ແສນນ່າເອັນຄູ	ລ້ວນແຕ່ໜ້າແລລັ້ມແຈ່ນໄສ
ຕ່າງຄນພຣັອມພຣິນຍື້ນະໄມ	ຫັກືດວ່າໄຈ	ກອງດື່ນມື້ນັ້ນໜອງ
ອາທິດຍີໄດ້ພັນນ່ຳຫວ້າ	ແຢັ້ນຈັນທຽວວ່າຕົວ	ສີໂໂງເສີຍເຕັນປະຕາ

พีองเกยเลึงสายตา	ลงไปคูหน้า	มนุษณแคนชัมพู
ไม่เห็นผู้ใดกล้าดู	หน้าพี่อันผู้	รังสีจำรัสซัชวาล
เห็นแต่ก้มหัวตัวกราน	หรือเฝงกิ่งก้าน	แห่งพฤกษะใหญ่ใบหนา
หรือเข้าเฝงอยู่คุหา	หรือในชาวยา	หรือมีสิงลือบงเงา
บางคนที่เห็นหน้าเขา	กีเห็นหน้าเจ้า	ขมวดแต่คิ้วหลิ่วตา
เห็นชัดจนดีได้ว่า	มนุษยนั้นหน้า	บ่มีที่งามสักคน
อีกทั้งใจชั่วนัมลด	จึงชอบเฝงตน	นิกล้าจะออกกลางแปลง
พระจันทร์ครั้นฟังจึงแตลง	ถ้อยคำรำไรเย้ง	ว่าข้าบ่เห็นเช่นนั้น
สุริยะศศิธรเดียงกัน	และผู้งเหวน	ผู้เป็นพรรคพากบริพาร
กีต่างเข้าช่วยเป็นการ	เดียงกันลมม่าน	จนก้องสนั่นเวหา
ต่างมีนานะเจรา	สองเหล่าเวหา	มิได้ประนอมยอมสมาน ๑
กรานนั้นพระนาราทอาจารย์	ล่องหนนคลผ่าน	ฟากฟ้ามาที่เดียงกัน
จึง ware เข้าตามความพัลน	ฟังคำสูรย์จันทร์	แล้วเชอทึกล่าวปราไสย
คุราทั้งสองเทพไทย	มาเดียงกันไย	ให้เกิดเป็นเรื่องเคืองแค้น
สองเรอไม่ส่องดินแดน	สัตว์ทั้งโลกแสน	จะโศกจะเศร้ากมล
เพราะว่าฟ้าทั่วหล้าสาгал	พึงแสงสุริยน	และจันทร์จำรัสรัสมี
เมื่อไม่ป่องดองสองศรี	จะยกไบมี	ขอเชิญทั้งสองสเด็จฯ
ไปเพื่อพระเทพบิดร	ทุลเทพบวร	ให้เชอนั้นโปรดวินิจฉัย
สูรย์จันทร์ฟังระบอบชอบใจ	จึงชวนกันไป	เพื่อพระองค์พระเทพบิดร ๑

11 ฝ่ายองค์พระทรงธรรม	ณะนหันต์มหิศร
เป็นเทวะบิดร	สุรนาดาพระมหา
พึงคำพระอาทิตย์	และพระจันทะไขงาน
ขึ้นแฉ่งแตลงสาร	คติสอนพระบุตรรา
สองลูกวิวากกัน	บมิถุนະลูกยา
สองทรงสุฤทธา	บมิตรองคดีความ
อันองค์พระพรหมสร้าง	นรชาดิไว้งาน
เหมือนรูปพระเจ้าสาม	แลบเพี้ยนชื่่ງเทวฯ
แตจิตแหลมผิดกัน	ผิวะทรงสุธรรมมา
ท่วงทีและหน้าตา	กีแสดงแตลงใจ

หากไครนะก้าวร้าว	และบ่เกรงห้ายใจ
พนเขาก็เขาไซร์	บมิอยากจะพบพาล
อาทิตย์ส่องแสง	สุระร้อนและแรงราญ
เทาอื้นบ่กล้ำทาน	ระวีส่องประภาสุน
หนานี่วะแดะคิ้ขมวด	และก์รุดระเริ่วชุ่น
เพื่อพันประภาสุน	ระวีร้อนระอาใจ
ส่วนเจ้าศะศิธร	บมิส่องประภาไป
ราษฎรนิกิรให้	ระบุร้อนและ
พิศจันทร์สิใจเย็น	กลเห็นมะฐหวาน
ชวนจิตนิกรบาน	นรยิมละไมงาม
อันคำบิดากล่าວ	ผิวงเปรีบกระแสรความ
กີພ້ອງແລະຕ້ອງຕາມ	ຄติໂລກນະຄູກຍາ
ไอຮອຍາກຈະເຫັນເພື່ອນ	ນรยິມແລະຍາວຕາ
ແຜ່ເມຕະຈິຕກາ	ຮູຜະກ່ອນແລະຈຶ່ງກວດ
ໃຈດີກີເບາຮັກ	ແລະນິຍມກນລຍວນ
ເຮາສຽວລົກເຫັນສຽວລ	ນະຄະນີ້ແລະ ຂຣນດາ
ອາດອີທີອຳນາຈ	ນຮຍ່ອນຮະອານາ
ພ່ອກລ່າວວະຈຶກາ	ມີຕະແຈ້ງຈົງຮຳພິງ ၅

ສວືອຍຸຮຍາ
ດຸສິດສມືດ ລັບນີ້ 116
ເລີນທີ 10
หน້າ 177- 175

เนื้อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงนำความคิดเกี่ยวกับการแสดงออก และ การตอบสนองมาผูกเป็นเรื่องราว สมนตัวละครให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นแล้วยังได้ทรงแต่งเป็นกาพย์ และฉันท์ ลีลาของรสคำและการลำดับความย่อความนิ้ว ให้ผู้อ่านเพลิดเพลินขึ้น

- กาพย์ที่ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อห้ารัชกาลก่อนจ้ากราชการสังคրามโลกครั้งที่ 1 ทำให้ผู้อ่านในสมัยต่อมาทราบเหตุการณ์ที่ไทยส่งทหารเข้าร่วมรบในสังครามโลกครั้งที่ 1

ต้อนรับทหารไทย

เริงร้องชร้องศัพท์ชโยว	เต็มใจไฟโหน	ต้อนรับสายนายพล
นายนำเริงเร้าเข้ารบ	บ่าเสียดายชนม์	พลช้อนสือกศึกษาราษฎร
สมทีเป็นพหลพลหาญ	ของพระอวตาร	ผู้ผ่านพิภพภูมิสยาม
พระองค์ทรงรักษาธรรมตาม	เจริศอันงาม	แห่งองค์ชนกปกไทย
อะธรรมก่ออกลีใน	โลกเงินแล้วไชร	พระบ่มixaจดุดาຍ
ธรรมนิคิลิสลาย	ชา่โชคโกรคร้าย	มลายประดุจเพลิงผลาย
ดังนีสยามินทรภูมกาล	จึงมีโคงการ	ให้ส่งทหารชาญชัย
ไทยไปปุโรปเกลไกล	เพื่อช่วยชิงชัย	ไทยช่วยสนับสนุนธรรมนี
สมหมายฝ่ายราชสัมพัน	จะมิตรมหันต์	มหาทิชได้ชัยชิต
ฝ่ายเรารื่นรมย์สมจิต	ศัตกรผู้ผิด	ต้องก้มเกศาปราชัย
เสริจซึ่งบุทธะการทหารไทย	จึงพร้อมกันได้	คืนสู่ประเทศไทยเบตสยาม
ทวยไทยได้เห็นเพื่อนยาน	กลับคืนเขตคำ	กีปีติคืนเด็มทรวง
เอื่อนโอยูอวยชัยให้ปวง	ทหารผ่านล่วง	พื้นทุกที่เป็นสุขสมใจ
เพื่อนไปเผยแพร่ชื่อชาติไทย	เราทั้งหลายไชร	ไม่ลืมซึ่งบุญคุณสนอง
วงศากษาพวงพ้อง	ทุกคนจักต้อง	กำหนดดจ้ำดำเนนาน
ว่าเพื่อนผู้เป็นทวยหาญ	จักรีไปรยา	อริวิชิตสิทธิชัย
ไว้ชื่อภกจชาติไทย	เกียรติเกรอกไกร	ในพื้นพิภพภูมิคน ๆ

- ฉันท์ทรงพระราชนิพนธ์ในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2462 ทำให้ผู้อ่านสมัยต่อมาทราบว่าในปีนั้นยังถือเดือนเมษายนเป็นเดือนขึ้นปีใหม่ ทราบความเหตุการณ์สำคัญของไทยในปีนั้น และทรงแนะนำสิ่งที่ควรทำในปีที่มาถึงใหม่

ปีใหม่ พ.ศ. 2462

14 จวบวันประเดิมสุวรรณร	ยะประจำเจริญศรี
กล่าวคือประณศุภะดี	ศุภะนาเศเมญา
ควรเราคະนึงณธุระกิจ	กรณียะมีนา
ในพระยະก່ອນລະກົຈະພາ	มะนะให้สรายรุ่มย
ไทยส่งຂະບວນພູທະພລ	พิระໄປຢູໂປຜສນ
ສູ້ເສີກສັນຖື້ຂບອດນ	ອກວັກຍໍສຸຫຮຣມງູຕ

	ปลดออกเสียงศัพท์ทุก方言 เหมือนล้านและภาษาต่างๆที่ใช้ เมื่อยานระหว่างพลาทาง ชาวไทยเช่นนิคมคำ หนึ่งก่อนภารกิจจะกรณี เพื่อให้ประเทศไทย เก็บภาษีและชนนิกรอา	ระบบนำประจา米ตร บ่มีแผ่นไหทสยาณ ประดิษฐะสงเคราะห์ กับนิ่งบ่นอนชา ยะประดุจจะเดินนา กรไหทเจริญทัน ริยะถ้วนแผ่นสิ่งสรรพ ธุพะศกนิกรไหท ติวสุทธิสมสมัย แผ่วรัชชะเทศฐาน ดุจะเข้าสุเมรุศาลา
11	บัดนี้ประจวนวา แห่งพระราชการใจ กิจที่ประเดิมแล้ว งานกว่าจะถึงความ สิ่งใดจะบกพร่อง จิตนานะเพิ่มพี สิ่งใดมิได้รับ ^{รับ} รับเริ่มและเพิ่มพูล เออบาระมีองค์ กันแกศประดุจกลด เออดะจะไตรรัตน์ เกราะกันอรีเห็น เอารธรรมะจงรัก ^{รัก} แทนผ้าประเจียดกาย หนึ่งขวนฤค่านไป อิกย่านและยังคง คงมุ่งจะเดินสู่ ไฟดีและดีหนอน	กับต้องประราชัย ระดิถีประเดิมใหม่ สิ่ก็ควรจะนึงงาน ละก็ควรจะต่อตาม ประลุล่วงสัมฤทธิ์ดี ก็จะต้องประสนนี ริยะให้ประรูบ ก็จำคริประกันสุญ ศุภะกิจบ่เลยลด ปิยะราชทรงยก สิรารั่มนະโนเย็น สิริวัฒนาเป็น บ่มิกถ้าจะกล้ากตาย จะประเทศบ่เว้นวาย ก็จะพื้นกะยันปวง ก็ประหนึ่งวิถีล่วง มนະมุ่งจะเดินต่อ สุคตือบ่รีรือ บ่มรีระอาใจ ฯ

ชุมพลเสือป่า

พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม มกราคม พ.ศ. 2461

(วัสดุสันตะดิลกฉันท์)

14	ແດລງປາງພຣອງຄົບຮມະຫັດ	ຕີບະຈັກສະຮາມາ
	ທຣນີພຣະຣະບຣິຫາ	ຮະດຳຮ້ສປະຫຼຸມພລ
	ເສນາພະລາພິຍະເສື່ອ	ສຸຮະເຊື້ອທໍານອງຮນ
	ກອງຫລວງພິທິກະພຣະພິມລ	ປີບະຮາຈະຈອນສຍານ
	ນ້າຫລວງຄົດຫຍະໜ້າໝູ	ກຮຈັບຜາທວນງານ
	ປິນສັນກະບີ່ຫຼຸດວະວານ	ນະນະນຸ່ງຈະຊີງຂັບ
	ປິນຫລວງສິນາດສຸຮະສັນໜັນ	ກລົມ້າກະຮົ່ມໃຫຍ່
	ເຕີຍິນພວ້ອນຈະພລາຍຸອີປະລັບ	ດຸຈະກະກະວິນຫາໝູ
	ຈ່ວງຫລວງນລາດວິສະວະກຣ	ນະກີ້ເຕີຍິນຈະທຳກາຣ
	ສ້າງຄູແລະຄ່າຍປະທະສະພານ	ພລຂ້າມບໍ່ຂັດວາງ
	ເດີນຫ່າວກີ້ເຕີຍິນຮະຮະແລະຍານ	ກລັກຮົງຈະເດີນທາງ
	ອຶກໂທຣະຫັກທະລະອ່າງ	ຜົກົດແລະມີຄຸນ
	ອຶກພຣະກພາຫະນະກີ້ເອື້ອ	ຫຼູຮະເພື່ອນິວ້າວຸ່ນ
	ກຳກັບສະເບີຍງະປະປົກຸມ	ໜະເພື່ອສາຍກິນ
	ຮານເບາສີເຫຼາລ່ອງຈິຮະພລ	ດຸຈະພລພຣະຣາມິນທີ
	ນໍາພວກພະຫຼາຍຫະພຸນທີ່	ສຸຮະແກວ່ນຜົກລາງສນຣ
	ພຣານຫລວງປະກອບພິຍະຍິ່ງ	ຜົກົງຕະຄຸມນຣ
	ຮູກຮນບັນກິດນລຫຍ່ອນ	ຍຸຮະກວ່າຈະນີ້ຍັ
	ນັກເຮີນນະແນ້ຳດະຮູນະເຫາ	ວະນົມືຈະເກຮງໄກ
	ຮ່າເຮີງປະເທິງຍຸຮະວິສັຍ	ບໍນົມຍ່ອດຸຮອ້າງ
	ຮານໜັກກົມ້ນປະດຸຈະເຫາ	ພຣະສຸມຮຸນາຄຕັ້ງ
	ເຕີຍິນຕ່ອອົງພລກຳລັງ	ບໍນົມືຈະເກຮງໝານ
	ຮານຫລວງພິທິກະວຽກອົງ	ສະຮະຮາຈະເຮືອງນານ
	ຂ້າສີກຈະນາກົມືນີກໍານົມ	ບໍນົມທ່າງພຣະກຸນິນທີ
	ຮານກຣມພິທິກະຫຮຣົມ	ສີເບີເບຕະໂສກິນ
	ອຶກຮັກະຮາຈະບຸຮະດືນ	ທີກະກາກຕະວັນຕກ

รวมผลสมัครพหอลอยู่	ณบังคับพระนายก
คือองค์พระขัตติยะดิลก	gaphebetprathesayam
ปานผลกระบี่พิริยะรวม	ณบังคับพระองค์รำ
จันทราระดาธรรมะประนาม	ปรปักษ์ยักษ์หาญ
พรั่งพร้อมประนอมกมกลักษณ์	ดิและมุ่งถ่างพาล
ข่มขี่อธิการดิและราญ	ทุระชนປະราชิต
ขอพระอัมรณะรุประสาท	ณสมัคคะพลนิตย์
อยู่เย็นและเป็นสุขะสัมฤทธ	ชิชโยชิโภชัย ฯ

ชุมพลเสือป่า คือ การซ้อมรบประจำปีของเสือป่า ณ พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม เสือป่าเป็นกิจการที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาญาณเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2454 ปีเดียวกับการสถาปนากองลูกเสือโดยมีพระราชนเรสก์ที่จะนำชาบไทย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่มาฝึกอบรม วินัย การอยู่ร่วมกัน ความอดทน และความเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้พระไม่ไว้ใจจะอยู่ในฐานะได้กัดตาม เมื่อมาเป็นเสือป่า และลูกเสือต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่เดียวกัน นอกจากนี้ยังฝึกการใช้อาวุธด้วย ต่อมานี้เป็นประกายชน์ของเสือป่าและลูกเสือจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ฯ จัดตั้งกองเนตรนารี สำหรับเด็กหญิงใน พ.ศ. 2457 และทรงตั้งกองเสือป่าหญิงเมื่อ พ.ศ. 2463 แม้จะทรงเน้นการฝึกกำลังกายให้แข็งแรง เข้มแข็ง กระฉับกระเฉง ฝึกปฏิภาณให้พริบ จากการซ้อมรบ และฝึกด้านจิตใจของการอยู่ร่วมกันเป็นคณะ แต่กิจการเสือป่าก็ถูกใจศิริวัฒน์เป็นฐานกำลังของพระองค์นั่ง หรือเป็นการซ้ำซ้อนกับงานทหาร หรือสืบเปลี่ยนบประมาณทั้งที่มีหลักฐานว่ามิได้เคยใช้งบประมาณแผ่นดินหากแต่ใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ดังนั้นมือสัวรรถต ในพ.ศ. 2468 กิจการเสือป่าก็ถลวยตัวไป เหลือแต่กิจการลูกเสือ และเนตรนารี ดังนั้นพระราชนิพนธ์ชุมพลเสือป่าจึงให้ภาพการชุมนุมครั้งใหญ่ของเสือป่าต่อต่อจนลักษณะของกองเสือป่าแก่ผู้ที่ไม่ได้มีโอกาสอยู่ในรัชสมัย

กองเสือป่าที่ได้พระราชทานไว้ในชุมพลเสือป่าประจำปีก่อนด้วย

1. กองรวมหลวง
2. กองม้าหลวงใช้ทวน ปืนสั้น และกระบี่
3. กองปืนหลวง
4. กองช่างหลวงเพื่อสร้างคุ ค่าย สะพาน
5. กองเดินป่า
6. กองสะเบียง

7. กองราบเบา

8. กองพرانหลวง

ความที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ เจ้าอยู่หัวทรงพระชนฯ ไว้ในชุมพลเสือป่า มีเพียงแต่จะให้ภาพของกองเสือป่า หน้าที่และความรับผิดชอบ แต่ได้ทรงกล่าวถึงลักษณะอาการความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจไว้ด้วย

- กองจนจารีกไว้ท่อนุสาวรีย์ของข่าเหล หน้าพระตำแหน่งชาลีเมืองคลาสาน พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

อนุสาวรีย์นี้เตือนจิต	ให้กู้คิดรำพึงถึงสหาย
ใจอ่อนลัยใจซื่ออยู่ไม่วาย	กู้เจ็บคล้ายศรศักดิ์ปักอุร่า
ยกที่ไกรเทาจะเห็นหัวอกกู	เพราะเข้าดูเพื่อนเห็นแต่เป็นหมา
เข้าดูแต่เปลือกนอกแห่งกาย	ไม่เห็นลีกตรีกตราถึงดวงใจ
เพื่อนเป็นมิตรชิดกูอยู่เป็นนิตย์	จะหมายตระเหมือนเจ้าที่ไหนได้
ทุกทิวาราครีไม่มีไกล	กูไปไหนเจ้าเคยเป็นเพื่อนทาง
ช่างจะรักภักดีไม่มีหย่อน	จะนั่งนอนยืนเดินไม่เหินห่าง
ถึงยามกินเคย์กินกับกุพลา	ถึงยามนอนนอนข้างไม่ห่างไกล
อันตัวเพื่อนเหมือนมนุษย์สุจริต	จะผิดอยู่แต่เพียงพุดไม่ได้
แต่เมื่อยุ่ครร្តความในใจ	ก้มองคูรู้ได้ในดวงตา
ใจอักกูเพื่อนอยู่หลัดหลัด	เพื่อนมาปลัดพระไบไม่เห็นหน้า
กูผลอผลอ กีชะเง้อเพื่อเพื่อนมา	เสียงกูกักษก์ผวาตั้งตามอง
อันความตายเป็นธรรมดากโลก	กูอย่างตัดความโศกกรรมหมอง
นี่เพื่อนตายเพราะผู้ร้ายมันนุ่งปอง	เอาปืนจ้องสังหารผลาญชีวี
เพื่อนมอดมวยด้วยมือทรชน	เอารูปคนสรวนใส่คุณใจฟี
เป็นคนจริงหรือจะปรารชั่งป่านี	นี่รากยสอปรีญ์ปราศเมตตา
มันยิงเพื่อนเหมือนกุพลองถูกด้วย	แทนจะม้ายชีวังสิ้นสังขาร
จะหาเพื่อนเหมือนเจ้าที่ไหนมา	ช้าอุราอาลัยไม่วายวัน
เมื่อยามมีชีวิตสนิทใจ	ยามบรรลัยลับล่วงดวงใจสั่น
ด้วยอำนาจจะรักภักดีนั้น	ขอให้เพื่อนเข็นสวารค์สำราญรมย์
ถึงจะมีหมาอื่นมาแทนที่	กูรักเพื่อนนี้เป็นปฐม
ที่ไหนเล่าจะสนิทและชิดชน	ที่ไหนเล่าจะนิยมท่าเพื่อนรัก

ถึงเมืองไม่มีรูปปั้นไว้
แต่รูปปั้นไว้เป็นพยานรัก
เพื่อนเป็นเยี่ยงอย่างมิตรสนิทยิ่ง
แม่คนใดเป็นได้อวย่างเพื่อนนี้

รูปเพื่อนฝั่งดวงใจกูตระหนัก
ให้ประจักษ์แก่กันผู้ไม่ครี
ภักดิจิริงต่อ กูอยู่เดินที่
ก็ควรนับว่าเดี๋ยสุดเมือง

คำอ่านวายในเรื่องโรมโนและจุเลียต

- บทกลอนลครของ เชกส์เปียร์ประวัติมี
 - กล่าวเรื่องอุภัยพง มีบุตระสองรา
 - แต่เสนอจะสงสาร รับนาปนิดาทำ
 - หนุ่มสาวก็จำพราก จนปราศชีวัน
 - ข้าเพียรประพนธ์บท เพื่อเพิ่มวรรณร ะ
 - ข้าขออำนวยให้ พระอินทร์ทรงศักดีน่า
 - เพื่อเป็นพยานรัก ยืนยันประจบพร
 - กวีเดิมประเสริฐศรี กิติเลิ่ง ณ โลกฯ ศะบุราณวิวารา ฤคิรักษ์โดยธรรม รดิพราคเพราะเวรกรรม กลิราณประทายกัน ชراجกสมรพัน บ่มีเสื่อมสโนสร วรรณภูมิการ ณ สยามภาษา วรรณราชาฯ ริษะเจวิไลยวรรณ ฤคิร่วมสินห์กัน ยะชีวิดนุสลาย ๑

นอกจากเป็นการสรุปเรื่องโรมோและจูเลียตแล้ว ยังแสดงพระราชประสังก์ในการทรง
พระราชนิพนธ์ และการที่ทรงมอบให้แก่พระนางเจ้าอินทรศักดิ์ศรี พระวรชายาในขณะนั้น

ลายพระหัตถ์ในสมุดคำ

- ค่ำยีบะเยือนจะเกลื่อนลงจากเตียง
แล้วโอมลูบจูบแก้มสุนามี
ถึงตัวไปใจอยู่เป็นคู่ชิด
ตัวเหมือนชากรที่พรากรจากใจ
ว่าพลางทางลานางแเจ้มจันทร์
ค่อย ๆ ย่างเขื่องรถี

กลับเหลือวดูหน้าเนียงผู้โน้มศรี
เข้าจงอยู่โดยดีพิลาร
ขอฝากริจจอดไว้ไกลั่นร
พรากรบังอรคือพรากรจากชีวี
รับข่าวญูก้าลามาระสี
เข้าไปสู่ที่อาบน้ำ

พระราชนิพนธ์ร้อยกรองบทนี้ทรงล้อธรรมเนียมนิยมการลاناางในวรรณกรรมไทย ก้าวคือในตอนที่จะจากกัน ฝ่ายชายครั้งครวญแสดงความห่วงใยว่าจะฝากร่างไว้กับสิงได้จึงจะวางใจได้ (ดังตัวอย่างในนิราศนรินทร์ที่คัดมาเปรียบเทียบกับพระราชนิพนธ์ร้อยกรองภาษาอังกฤษ A Lover's Dilemma ที่ปรากฏอยู่ในช่วงท้ายของบทนี้) พระราชนิพนธ์เรื่องนี้ก็เช่นกัน ทรงให้เป็นการพรรณนาถึงอาการของฝ่ายชายแสดงความรัก ความอาลัย แต่เห็นที่จะไปไกลดังในวรรณกรรมไทย กลับกลายเป็นการลาไปเพื่อจะเข้าห้องน้ำท่านั้น ร้อยกรองเรื่องนี้จึงสะท้อนพระอามณ์ขันของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ด้วย

รำพึงถึงการคุณครมฯ

เป็นพระราชนิพนธ์ก่อน ใช้ศัพท์ภาษาไทยปนกับภาษาอังกฤษ ก้าวถึงการแสดงละครสัตว์และเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคนในแนวเสียดสีกันที่อาจคาดเดาได้จริงนั้นมีผู้ชักไยอยู่เบื้องหลัง จึงไม่ต่างกับลิงที่เล่นละครสัตว์ได้ แต่ไม่มีสิทธิ์ที่จะเป็นมนุษย์ได้เลย

พระราชนิพนธ์ร้อยกรองที่มีภาษาอังกฤษแทรกปนกับภาษาไทยอีกเรื่องหนึ่ง คือ สักระวหน้าหน้า (สะกดตามต้นฉบับ) และเป็นแนวเสียดสีอีกเช่นกัน คือ เสียดสีการเอาเปรียบของผู้ชายที่มีภริยาแล้ว และเมื่อผ่านการศึกษาจากต่างประเทศก็คิดว่าตน “ชีวิไลซ์” จึงต้องหาภริยาใหม่ที่โก้ เพื่อให้คู่ควรกัน นักศึกษาจะเห็นได้ว่าพระราชดำเนินเรื่องที่ทรงคิดเตือนผู้ชายที่เจอบร็อกนั้นอยู่ในเรื่องชีวิตครอบครัวนี้จะปรากฏอยู่ทั้งในบทร้อยกรอง บทละคร (เช่นเรื่องขนมสมกับน้ำยา, หมาบน้ำบ่อหน้าฯลฯ) มีปรากฏอยู่อีกในสารคดี เช่น เรื่องโคลนติดล้อ บทเต่งงานชั่วคราว และในทางการประองค์ได้ทรงดำเนินการให้มีการจดทะเบียนสมรสเพื่อช่วยสถานภาพของสตรี และมีผลโดยถึงอนาคตเยาวชนที่ พ่อ แม่ ต้องมีความรับผิดชอบ ไม่ปล่อยປະລะເຍ

การที่ทรงใช้ภาษาอังกฤษแทรกปนกับภาษาไทยในการทรงพระราชนิพนธ์ร้อยกรองเรื่องนี้ อาจพิจารณาได้หรือไม่ว่า ทรงมีพระราชประสงค์จะสื่อว่าภาพของการแสดงละครม้าที่ทรงก้าวถึงนั้น มีบรรยายภาษาที่ปะปนกับระหว่างผู้แสดงที่เป็นฝรั่งและคนดูที่เป็นคนไทย ภาพที่เรามองเห็นจึงเป็น “ไทยปนฝรั่งดังภาษาที่ทรงใช้ เป็นการนำภาษาสื่อบรรยายมาในอีกลักษณะหนึ่ง

ส่วนการที่ทรงใช้ภาษาอังกฤษแทรกในพระราชนิพนธ์สักระวหน้าหน้าเป็นอีกลักษณะหนึ่ง เพราะทรงใช้เฉพาะในคำพูดของตัวฝ่ายชายที่เป็น “นักเรียนนอก” และอนุมานจากแนวคิดที่ปรากฏในสักระว่าเป็นคนประเภทพอใจกัน “เปลือก” จึงพูดไทยปนฝรั่งให้เปลือกของคนดูโก้ งามตามความพอใจ